

FATABUREN

Medlemsblad för Föreningen Auktoriserade Translaterer

Årgång 20

November 2009

nr 3

Ansvarig utgivare: Adolf Dahl

Redaktör: Kerstin E. Wallin

NÅGRA ORD FRÅN ORDFÖRANDE

Det är alltför sällan litteraturkritiker diskuterar den språkliga kvaliteten i de översatta verk som anmäls. Efter mångåriga försök till ”uppfostran” av kulturskribenterna brukar de ändå säga att boken ”är som vanligt habilt översatt av X” eller något ditåt.

Ett ovanligt undantag är Marianne Ahrnes understreckare i SvD (5 oktober 2009) där hon presenterar Simone de Beauvoirs första roman ”L’Invitée” som nyss kommit ut på svenska. Ahrne diskuterar nämligen den svenska översättningen på 35 rader! Hon kommer med allvarliga invändningar – som exemplifieras – och anser att översättningen är ”pepprad med fel”.

Vad har nu Simone de Beauvoir och hennes översättare med oss att göra? Jo, jag tycker det är intressant att se vad en publicerad översättning kan råka ut för i en anmälan medan översättningar som levereras till domstolar, Migrationsverket, socialtjänsten, polisen och en rad andra myndigheter sällan kan granskas öppet oavsett hur dåliga de är. Ett förlag kan, i bästa fall, låta korrigera en kritiserad översättning i nästa upplaga, men hos en myndighet är det inte ens säkert att någon förstår att en viktig handling är översatt av en amatör.

Nyligen kontaktades FAT av en advokat i ett migrationsärende där han fått sig tillsänd en översättning från arabiska till svenska, som enligt tolken i målet låg på ”grönsakshandlarnivå”. Orättvist, förstås, att blanda in grönsakshandlarna, men så uttrycker sig tolkarna i Skåne där det tydligen inte är första gången en amatöröversättning dyker upp i ett allvarligt sammanhang. Även advokaten kunde lätt dra slutsatsen att översättningen var gjord av en person som inte var yrkesöversättare eftersom t.ex. termen ”heligt krig” blivit ”helgkrig” och översättningen även den var ”pepprad med fel” som var lätta att upptäcka.

Det här är bara ett exempel på vad som håller på att hända i översättningsbranschen med den prissättning som drivits fram med hjälp av Rikspolisstyrelsens centrala upphandlingar under den senaste femårsperioden. Upphandlingen 2008 vanns av Järva Tolk & Översättning AB med priset 1:35/ord för engelska och 1:50/ord för andra frekventa språk då man använder sig av auktoriserade translatorer. Dessa priser gäller till kund. Få translatorer accepterar att sälja sin kompetens för en grynvälling, d.v.s. ett pris som kanske ligger på drygt 1:-/ord när man från direktkunder kan debitera enligt FAT:s taxa eller åtminstone i närheten av den. Några

kolleger har direkt tackat nej på förfrågan om samarbete med Järva Tolk och den ende translatorn från arabiska i landet får inga uppdrag därifrån.

Det råkar vara just Järva Tolk som försett Migrationsdomstolen med den nämnda översättningen. Det är naturligtvis omöjligt att veta om en undermålig översättning påverkar ett migrationsärende eller ej, men exemplet visar ändå på att domstolar och andra myndigheter måste kräva att de företag som levererar översättningar under RPS-avtalet ska anlita auktoriserade translatorer när sådana finns. Det gäller inte bara kvaliteten, det gäller också rättssäkerheten.

Kajsa Pehrsson
FAT:s ordförande

NYA MEDLEMMAR

Vid det senaste styrelsemötet valdes **Yves Gauthier** in som medlem. Yves är auktoriserad till franska och vi hälsar honom hjärtligt välkommen i FAT.

MEDLEMSMÖTE MED TRANSLATORER I SKÅNE DEN 24 NOVEMBER

FAT-styrelsen har beslutat att så sakteliga utsträcka verksamheten utanför Stockholm. I våras ordnades ett möte på Världskulturmuseet i Göteborg och nu drar vi söderut. Det är flera år sedan medlemmarna i södra Sverige hade möjlighet att delta i ett "eget" möte, men nu är det dags igen.

Programmet ser ut som följer:

Kl. 14.00 Studiebesök på redaktionen för Svenska Akademiens Ordbok

Kl. 16.00 Promenad till Museet Kulturen genom Botan och Lunds gamla delar

Kl. 16.30 Möte på temat "Klimatförändringar för translatorerna?"

Efter mötet bjuder FAT på middag på Kulturkrogen.

Vi behöver din anmälan senast den 13 november till

Birgitta Önnerfalt: birgitta.onnerfalt@mailbox.swipnet.se Tel. 046-126922 alt. 070- 33350 47 eller

Kajsa Pehrsson: kajsa42@gmail.com /Tel. 08-7111939 alt. 070-4470817

Tala i din anmälan om

- 1) Om du vill delta i besöket på SAOB (viktigt för planeringen av besöket).
- 2) Vilken mat du vill ha: Kött, fisk eller vegetariskt. Allergi?

(En mer detaljerad inbjudan kommer per e-post.)

MEDLEMSMÖTE I STOCKHOLM LÖRDAGEN DEN 12 DECEMBER

Det blev inget höstmöte i Stockholm i år, men det blir ett julmöte i Stockholm den 12 december.

På programmet står en föreläsning av Hans Landqvist, som är docent i nordiska språk vid Göteborgs universitet. Han kommer att tala om **"Märkesåret och det juridiska språket**

under 200 år". Det gäller alltså svenskan i juridiska sammanhang i Sverige och Finland under de senaste tvåhundra åren. Några av de frågor som Hans kommer att ta upp är de här:

- * Varför gällde egentligen svensk lag under den ryska tiden i Finland, och varför blev inte finska lagens språk i Finland före självständigheten 1917?
- * Är dagens juridiska svenska i Finland mer gammaldags än den juridiska svenskan i Sverige?
- * Vad innebär medlemskapet i EU för den juridiska svenskan i Sverige och Finland?

Lokal är **Citykonferensen, Malmskillnadsgatan 46, rum Kretsen**. Vi samlas kl. 14.30 för kaffe och därefter börjar mötet kl. 15.00. FAT bjuder sedan på buffé och med vin, öl och/eller vatten i Restaurang Oxen i samma hus.

Anmäl dig till Johan Sör, johan.soer@gmail.com Vi behöver din anmälan senast den 7 december.

(En påminnelse går ut per e-post längre fram.)

FAT-SEMINARIET 22 AUGUSTI FÖR TRANSLATORSKANDIDATER

Årets seminarium inför translatorprovet samlade närmare 40 deltagare och tolv handledare. Även i år var de flesta yrkesaktiva översättare och många hade också någon översättarutbildning.

För första gången hade vi en deltagare som skulle skriva från persiska till svenska och han fick möjlighet att samarbeta med den ende translatorn TILL persiska (någon FRÅN finns inte än), Mohsen Faalnia. En annan nyhet var att två av deltagarna skulle skriva provet till italienska och här ställde Franco Molinari upp med sin erfarenhet och massor av ordböcker. Från Kammarkollegiet deltog Ivett Larsson för att informera om hur själva provet går till.

Efter Ivetts inledande genomgång började grupparbetet kring insända provtexter, som är seminariets tunga del. Det brukar varje år vara den programpunkt som uppskattas allra mest av deltagarna, och så var det även i år.

Nivån på deltagarna var enligt handledarna genomgående hög. Och glädjande nog har vi redan fått höra att två av deltagarna – till italienska – klarat provet och nu väntar på att auktorisationen ska bli klar. Vi gratulerar dem och deras handledare!

Kajsa Pehrsson

För att faktureringsystemet – och övriga utskick från vår webmaster – ska fungera måste vi ha rätt mejl- eller postadress till samtliga medlemmar. Glöm därför inte att meddela varje ändring till vår webmaster på adress lana.e.blom@gmail.com.

PÅMINNELSE:

VÅRDAT – ENKELT – BEGRIPLIGT

SAMARBETE MED SPRÅKRÅDET OM ÖVERSÄTTNINGARS KVALITET

Glöm inte bort vårt samarbete med Språkrådet i fallstudien för undersökning av den språkliga kvaliteten på myndigheters information på annat språk än svenska. Det kan gälla texter som partier och EU-organ eller myndigheter publicerat och skickat ut i samband med EU-valet och under det svenska ordförandeskapet i EU. I dagarna annonserar de olika landstingen om vaccination mot svininfluensan – är det språkligt korrekta texter på ditt språk?

Syftet med studien är att försöka kontrollera om de textansvariga har ansträngt sig för att hitta professionella översättare. Resultatet av undersökningen ska spridas och kan användas i arbetet med att verka för en bättre översättarkultur och i slutändan för att leva upp till språklagens paragraf om att språket i offentlig verksamhet skall vara vårdat, enkelt och begripligt. Det vore naturligt om bättre översättning och tolkning kunde bli ett specialområde som skulle uppmärksammas särskilt av Språkrådet under ett visst år. Sådana här fallstudier kunde då bli ett av sätten att skaffa fram underlag.

Givetvis vill vi ha in både positiva och negativa exempel som ni hittar. Ange alltid källan och typ av källa, t.ex. ”Broschyr från Folkpartiet som delas ut och som också finns som pdf på partiets webbplats”. Ange också det datum när ni hämtat texten.

Notera faktafel, grova översättningsfel/rena obegripligheter och smärre språkfel, men också goda lösningar, välfunna nya ord m.m. **Alla exempel på goda eller dåliga översättningar publicerade av svenska myndigheter är av intresse.** De kan ge uppslag till andra fallstudier längre fram. Vi hoppas att så många som möjligt vill medverka i den här studien.

Rosemary Nordström i FAT-styrelsen samordnar det material som kommer in. Sänd in ditt bidrag till henne på adress rosemary.nordstrom@telia.com.

Kajsa Pehrsson

FORTSATT FÖRVIRRING KRING AUKTORISATIONEN

Som framgått ovan finns det fortfarande myndigheter som tror att förmedlingar är ”auktoriserade”. Ett fall nyligen gäller en översättning som levererats av en av de förmedlingar som vann RPS-upphandlingen. När den beställande domstolen skickade över översättningen till advokaten i målet skrev man i följebrevet att ”Järva Tolk & Översättning AB är auktoriserad tolk och översättare”. FAT har skrivit till domstolen och informerat om att endast fysiska personer kan erhålla auktorisation som translator eller tolk och vi hänvisar till Tolk- och translatorsförordningen och det övriga regelverket som finns på Kammarkollegiets webbplats.

Detta är knappast det enda exemplet – vi ber alla medlemmar som stöter på liknande förhållanden att informera oss.

Kajsa Pehrsson

TRANSLATORSTITELN OCH YRKESKVALIFIKATIONS DIREKTIVET

I samband med förslaget om avskaffande av auktorisationsverksamheten i Danmark (senare arkiverat i ”runda arkivet”, d.v.s. papperskorgen – se tidigare FATaburar) frågade vi Kammarkollegiet om det fanns liknande planer i Sverige. Kerstin Björkholm, chef för Förvaltningsrättsliga enheten på Kammarkollegiet, meddelade så småningom att inga sådana planer fanns.

Yrkeskvalifikationsdirektivet (29 bokstäver!), som planerna i Danmark grundade sig på, har emellertid införlivats med svensk lagstiftning när det gäller tolkar och översättare. Tolkar som i ett annat land fått utbildning som motsvarar TÖI:s likställs med svenska tolkar. För översättare är det svårare. Yrkestiteln är skyddad – det är bara översättare som godkänns i Kammarkollegiets prov som får använda den. Skyddet gäller däremot inte verksamheten, påpekar Kerstin Björkholm, och ”translatorer från andra länder kan använda hemlandets titel eftersom etableringsrätten är fri”. Vi tar fasta på ”hemlandets titel” – som inte bör översättas. Yrkeskvalifikationsdirektivet är komplicerat, skriver hon vidare, särskilt för yrken som tolkar

och översättare, eftersom villkoren i olika länder är så olika. Kammarkollegiet arbetar vidare med frågan, så vi får kanske anledning återkomma till den.

KEW

MASKINÖVERSÄTTNINGAR = SÄKRA ÖVERSÄTTNINGAR?

På vårmötet tog en av våra medlemmar upp en artikel om maskinöversättning som stått att läsa i en annonstidning från Uppsala universitet. (Den hade varit inbladad i DN i mars). Annonsen var från Convertus AB, som leds av Anna Sågvall Hein, professor emerita i datorlingvistik. Enligt artikeln skulle Convertus program, ”inklusive efterredigering, vara 80 procent mer tidsmässigt effektivt än om en människa skulle göra samma översättning”. Det och andra påståenden väckte naturligtvis tvivel hos många i församlingen. En maskin skulle kanske kunna översätta fortare – men bättre?

Enligt en enkät den 3 och 5 september i år på www.proz.com (en hemsida för professionella översättare) använde 72,9 procent av 1533 svarande aldrig maskinöversättning i sitt arbete, 88,3 procent av 931 svarande kände sig inte hotade av maskinöversättning, 69,6 procent av 1451 svarande trodde inte att maskinerna skulle ersätta människor helt och hållet och 77 procent av 1174 svarande menade att maskinöversättning aldrig kommer att bli felfri. Översättarkåren förhåller sig alltså avvaktande.

Vad handlar då maskinöversättning om? Wikipedia svarar: *Maskinöversättning är när man översätter mellan olika mänskliga [språk](#) med hjälp av en maskin, vanligen en [dator](#). Maskinöversättning har visat sig vara ett svårt problem att lösa. Översättningarna blir idag i bästa fall begripliga, men knappast i närheten av vad en människa skulle kunna åstadkomma. Maskinöversättning gränsar inom [datavetenskapen](#) till [artificiell intelligens](#).*

Här fanns alltså två mycket olika uppfattningar, ”fortare och bättre” vs. ”i bästa fall begripligt”. För att ta reda på mer bad redaktören om ett möte med Anna Sågvall Hein.

Hon berättade att maskinöversättning först och främst är ett hjälpmedel, inte en ersättning för människor. Convertus översättningsprogram översätter självständigt, mening för mening, med hjälp av en stor korpus med lexikon, grammatikor etc. och en kombination av språkvetenskapliga regler och statistiska metoder. (Googles maskinöversättningar – som nås via ”översätt den här sidan” efter en länk – bygger enbart på statistik. Det betyder att de utgår från gamla översättningar och parar ihop tidigare delöversättningar med varandra. För Fataburens redaktör är resultatet en ständig källa till förundran och många goda skratt.) Den färdiga, maskinöversatta texten måste sedan granskas innan den blir slutgiltig.

Forskning om maskinöversättning bedrivs vid ytterligare två universitet i landet, men enligt Anna Sågvall Hein är Convertus (som avknoppats från Uppsala universitet) ensam om att ha utvecklat ett färdigt system för kommersiellt bruk. För den nödvändiga eftergranskningen erbjuder Convertus ett särskilt program, ”SmartEdit”. Gjorda redigeringar tas tillvara automatiskt och översättningarna blir gradvis bättre och bättre.

För närvarande arbetar man i första hand med universitetens kursplaner, vilket innebär terminologi inom allt ifrån partikelfysik och medicin till konsthistoria och filosofi. Universiteten i Uppsala och Umeå anlitar Convertus, liksom KI och SLU. Maskinöversättning kommer också väl till pass när det gäller t.ex. tekniska handböcker och produktbeskrivningar, och bland industrikunderna finns inte oväntat Scania.

Convertus översättningsprogram används för närvarande bara för översättningar från svenska till engelska men anpassning av programmet för översättning från engelska till svenska pågår. Det skulle också relativt enkelt kunna anpassas till andra språk, säger Anna.

Hur ser då framtiden ut, för maskinöversättning och levande översättare? Kanske kan allt i framtiden översättas av maskiner? (Förmedlingars våta dröm, kan man tro.) Vad kommer att hända med översättningsarvodena om/när alltmer maskinöversätts? Kommer översättarna att bli som den franska vävaren som satte sin träska (sabot) i den maskindrivna vävstolen och visserligen skapade ett nytt ord – ”sabotage” – men inte kunde stoppa utvecklingen? Kanske översättare, och då främst facköversättare, ska rikta in sig på att i fortsättningen bli textgranskare? Eller på verksamhet inom en helt annan bransch?

Maskinöversättning låter trots allt lite för bra för att vara alldeles sant och regeln är ju att man i sådana fall alltid ska vara misstänksam. Går det verkligen så mycket fortare? Tidsbesparingen blir givetvis beroende av hur mycket redigering som krävs i eftergranskningen och – inte minst – på vilka krav på idiomatisk svenska som ställs. I dagstidningarna kan man numera få läsa att engelsmännen blivit ”hälsosammare”, att ”gösungar” släppts ut i fiskevattnen och att alltfler människor söker ”spirituell” vägledning. Skulle ett program för maskinöversättning rätta detta till ”friskare”, ”gösyngel” och ”andlig” – eller införliva det i korpus?

Anna Sägval Hein är förstås medveten om att översättare är fundersamma och erbjöd sig att, om intresse finns, delta i ett FAT-möte och presentera maskinöversättning närmare, med tyngdpunkt på hur den enskilda översättaren kan dra nytta av maskinöversättning. Hon hänvisar också den intresserade läsaren till en artikel om maskinöversättning i *Tekniken bakom språket*, red. Rickard Domeij, Norstedts 2008.

Med lite framförhållning skulle man inför ett möte förbereda en jämförelse mellan en text som översatts av en translator och av maskinen?

KEW

SEX ÖVERSÄTTARE FÖR DAN BROWN – FRIVILLIGA LÄSARE EFTERLYSES

Enligt SvD den 21 augusti i år skulle Dan Browns förväntade megasäljare ”Den förlorade symbolen” snabböversättas av inte mindre än sex översättare som arbetar parallellt. Var och en skulle översätta etthundra sidor på sju dagar. Jonas Axelsson, litterär chef på Bonniers, sade att man ”tack och lov” hittat personer som ville ta uppdraget på de premisserna. Boken släpptes på engelska den 15 september och den svenska brådskan berodde på att Bonniers dessförinnan inte fick tillgång till manuskriptet (det kunde ju komma ut på nätet – gratis – hemska tanke!). Den svenska versionen släpptes den 21 oktober.

För redaktionen låter detta mest som ”Den förlorade sansen” men resultatet har uppenbarligen blivit bättre än vad man kunde vänta sig. Tidningarnas litteraturkritiker har kommenterat det stora antalet översättare men inte haft några allvarigare invändningar mot resultatet. Dan Brown hör inte till redaktionens favoritförfattare (livet är bara för kort!) men med förväntad megaförsäljning finns det säkert andra som kommer att läsa boken och vill komma med synpunkter. Redaktionen vore tacksam för en rapport.

KEW